

kuitenkaan ota vastuuta nk. yleisestä edusta. Jää jäljelle eräänlainen läänityslaitos.

Tampella-sopimuksen tapauksessa kunnalle kuuluva kaavoitusoikeus läänitettiin yksityisille liikeyrityksille. Läänityksen pitää olla erittäin tuottava, mikä tarkoittaa sitä että läänitykselle luonteenomainen monopoli esimerkiksi asuntotuotannossa pyritään säilyttämään.

Kunnallispolitiikkaa seuraavat journalistit voivat teerata myös sen, että Maulan mielestä nk. vaiettujen perustelujen paljastaminen, arvioiminen ja kyseenalaistaminen on kansalaisten ja kaupunkilaisten eettinen velvollisuus. Toimittajathan edustavat ammatissaan tietenkin kansalaisia ja kaupunkilaisia, emme kunnan tai yritysten päättäjiä, vaikka käytännössä on usein ollut toisin.

Matti Hyvärinen muistelee edellistä tampereलाista suunnitteluskandaalia, Hervantaa. Hänen mielestään vuonna 1967 oli selvää, että lehdistö ja toimittajat liittoutuivat suoraan kaupungin eliitin kanssa ja olivat sille alisteisia. Valtuutettujen ei Hervanta-asiaassa tarvinnut puhua journalismin hätätilasta, koska kritiikkiä ei lehdissä ollut.

Liki neljännesvuosisata myöhemmin journalistit selvisivät ehkä vähän puhtaammin paperein. Vaikka yksittäisissä tampereलाis-lehdissä käytettiin ehkä koviakin suun tukkimistapoja, mediahiljaisuus ei ollut täydellinen. Tampella-sopimuksesta kaikkine salailuineen tuli valtakunnallinen uutinen, mikä näytti hämmentävän kovasti tampereलाisia päättäjiä. He eivät selvästikään olleet tottuneet sellaiseen.

Hyvärisen mielestä kunnallispolitiikan rappeutuminen yrityshallinnoksi nostaa toimittajat aivan uuteen rooliin. Heistäkin tulee poliitikkoja. Tiedotusvälineet eivät voi enää elää ja kilpailla välittämällä hallinnon hyväksymiä tietoja ja näkemyksiä. Yleisö odottaa toimittajilta kunnan ongelmia, joista ollaan riittävän laajasti kiinnostuneita.

Hyvärisen mielestä toimittajat saavuttivat Tampella-tapauksessa yleisönsä aika hyvin. Valtuutettuja keskimäärin kymmenen vuotta nuorempi journalistipolvi osasi kääntää kaupungin määrällisen kehityksen ongelman laadulliseksi kehitykseksi, eli rakennetun ympäristön skandaalimaisen suunnittelun ongelmaksi. He eivät olleet sidoksissa nurkakuntaisiin perusteluihin. Toimittajien vaikutusvaltaisen eliitin politikointi onnistui tässä tapauksessa paremmin kuin kunnallisen valtaeliitin.

Johanna Hankonen tuo esiin ilmiön, josta on lehtien toimituksissa puhuttu aivan liian vähän. Arkkitehtuurikilpailuista on Hankosen mukaan tullut näyttäviä speitaaleja, joiden avulla kiinteistönomistaja saa nopeasti positiivista julkisuutta eri tavoin kyseenalaisillekin hankkeille. Kutsukilpailuilla voidaan sulkea pois mahdolliset yhteistyökyyttömät arkkitehdit. Nykymuodossaan kilpailut ovat joutuneet nopeatempoisen kiinteistökeinotellun pe-

linappuloiksi, joilla oikeutetaan kiinteistöjalostuksen tavoitteita.

Hankonen on tässä aivan oikeassa. Arkkitehtuurikilpailut saavat tiedotusvälineissä runsaasti kritiikintöntä palstatilaa. Aniharvoin muistetaan seurata, mitä sen jälkeen tapahtui.

Riitta Astikainen

Ympäristöjournalismi, induktion logiikka ja tosiasiat

SJÖBERG, Claes. Miljöjournalistik. Journalisthögskolan i Stockholm 1989. 120 s.

Käytännön journalismin oppikirjat lienevät yleensä huonossa maineessa, syystä ja syyttäkkin. Ainakin alan tutkijat katsovat niiden kelpaavan lähinnä erityyppisen ideologiakritiikin lähdeaineistoksi: ne yksinkertaistavat mitä vaikeimmat asiat autoritaarisiksi normeiksi kyselemättä lainkaan omien perimmäisten sitoumustensa perään.

Ei ole selvää onko Claes Sjöberg, Sveriges Riksrådion Eko-toimituksessa vuodesta 1983 työskennellyt toimittaja, halunnut kirjoittaa alan opetuksessa ehkä laiminlyödyn alueen eli ympäristöjournalismin oppikirjan. On ja ei? Hän kuvaa ja erittelee omia kokemuksiaan jotka paljolti ylittävät Ruotsin rajat, ja hän kiteyttää kokemuksensa virikkeihin ja neuvoihin jotka lukija tietenkin voi kokea vaikkapa normeiksi.

Kirja koostuu kolmesta pääluvusta, joista ensimmäinen käsittelee ympäristöjournalismissa tarvittavan informaation hankintaa ja toinen ympäristöjournalististen juttujen muotokieltä sekä kolmas rakentuu esimerkeistä ja tapaus-tutkimuksista.

Sjöbergin ajattelutavan eräät keskeiset piirteet ovat verraten vaivattomasti esiin kaivettavissa. Hänelle saastumisongelmat eivät todellakaan ole pelkkää tajunnan liikettä (tyyliin: jokaisella on oma totuutensa), vaan ne ovat materiaalisia ilmiöitä joista periaatteessa on mahdollista saada ote. Toistan: periaatteessa; käytännössä se on paljon vaikeampaa, mutta tässä suhteessa Sjöberg ei ole täysin pessimistinen.

Seuraavassa tulkitsem Sjöbergin ideoita joillakin verraten alkeistasoisilla teoreettisilla käsitteillä. Hän ei itse käytä juuri samoja sanoja, mutta tuntuu implisiitisti tarkoittavan niitä.

Sjöberg kannattaa induktion logiikkaa eli yksittäisestä

yleiseen etenemistä. Hän on lievästi kriittinen sitä pintty-mää kohtaan, että ympäristön saastumisesta seuraava tuomiopäivä olisi jo käsillä. Mm. Tšernobylin kokemustensa perusteella hän varoittaa luottamasta liikaa hallinnollisiin ja tieteellisiin asiantuntijoihin, mutta kotimaisten kokemustensa viisastuttamana hän varoittaa luottamasta liikaa myöskään ympäristöaktivistien muodostamiin toimintaryhmiin. Edellisillä on motivaatiota vähätellä ympäristö-ongelmia, jälkimmäisillä liioitella niitä.

Sjöbergin avainkäsitteitä on tosiasia — jokin josta on riittävä näyttö. Mutta miten ympäristöjournalisti kykenee erottamaan tosiasiat vähätelijöiden ja liioittelijöiden ristitussa, siihen kysymykseen eli yhteen peruskysymyksistä kirjoittaja ei ikävä kyllä vastaa kovinkaan napakasti.

Vaikka näin on, erät Sjöbergin ideat tuntuvat oivallisilta. Hän ei ehkä tunne Johan Galtungin erottelua news vs. olds, ts. miksi kertoa uusista tapahtumista, ilmiöistä ja prosesseista jos vanhat ovat tärkeämpiä. Mutta itse asiassa hän uusintaa saman idean: uutisen arvoista on se mitä emme vielä tiedä, olkoon se miten vanhaa tahansa.

Sjöbergillä on silmää myös journalismin kielelle. Hän esim. kieltäytyy käyttämästä ongelmia siloittelevaa sanaa nedsmutsning, kun kyseessä hänestä sen sijaan on förgiftning tai förstörelse.

Itse asiassa suosittelen Sjöbergin kirjaa kaikille ympäristöjournalismista ja yleensä journalismista kiinnostuneille. Perin rajoittunut olisi se, joka halveksisi puheena olevaa teosta sen epäteoreettisuuden vuoksi.

Suurin osa siitä mitä Sjöberg eksplikoi ja implikoi luultavasti kestäisi ihan kohtuullisesti ns. (tieteellisen) realismin valossa. Fenomenologinen journalismin tutkimus taas toteaisi, että se mille kannalle Sjöberg asettuu pätee ainoastaan tiettyjen ymmärtämisen rakenteiden puitteissa.

Pertti Hemánus

keskustelua

Interdiskursiivisen ihmeen jäljillä

”Mikäli ei ymmärrä”, kirjoittaa Esa Reunanen (1991, 57), ”että journalismin todellisuuskuvat eivät ole yksinkertaisesti palasia todellisuudesta, vaan tiettyjen sääntöjen mukaan tuotettuja aiheita ja esityksiä, voi erehtyä luulemaan, että maailma jakautuu samoihin osastoihin kuin päivän lehti”.

Ilkka Rentola (1983, 5) toteaa puolestaan seuraavasti: ”...lähettäessä tutkimaan journalismin peruskysymystä, mikä on tuotetun kielen suhde yhteiskunnalliseen todellisuuteen, meidän on aluksi tutkittava niitä sääntöjä, jotka ohjaavat tuon kielen tuotantoa”.

1980-luvun journalismitutkimuksen tärkeä virtaus oli eräänlainen konstruktivistinen projekti. Sen tavoitteena oli löytää ne säännöt ja konventiot, joiden mukaisesti erilaiset ilmiöt muokataan journalistisiksi teksteiksi. Konstruktivistit etsivät erityisesti journalistisen profession työ sääntöjä ja toisaalta journalismin erityistä esitystapaa ja suhdetta muihin kerrontamuotoihin.

Projektin tuloksena on käytössämme melkoinen joukko journalistista kulttuuria ja muodonantoa koskevia yleistyksiä, joiden avulla voi kuvata journalistista esitystä erityisenä todellisuuden ilmiöiden sosiaalisena ja kielellisenä konstruktiona. Tulos ei ole ainutlaatuinen; samankaltaista keskustelua on käyty myös mm. tieteenfilosofian ja -sociologian piirissä tieteellisten metodien ja esitysmuotojen todellisuutta rakentavasta luonteesta.

Konstruktivistinen lähestymistapa on sinällään järkevä, mutta joskus myös rajoittava: Sanokaamme, että tutkija on kiinnostunut tiedettä ja tutkimusta koskevasta journalismista. Hänelle annetaan usein neuvo, jonka mukaan on syytä aloittaa niistä tavoite, joilla tieteen ja tutkimuksen tuloksia ja keskusteluita muunnetaan journalismiksi; etsitään uutiskärkiä, luodaan ristiriitoja, tarjotaan sankareita jne. Tuntuu kuin purjelaivoista kiinnostuneen olisi huokaisten luovuttava aiheestaan ja alettava tutkia vettä ele-